

FENİLKETONÜRİLİ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN KAYGI
DÜZEYLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Uzm. Yüksel SEÇKİN*

Yrd.Dr. Necla TUZCUOĞLU**

Her ailenin kendi içinde sistemli bir yapısı vardır, aile içindeki denge, hiyerarşik düzen ve dinamik ilişkiler yeni bir çocuğun doğumu ile etkilenir. Doğan çocuğun sağlık sorunlu bir çocuk olması halinde ise etkilenmenin dozu ve boyutları farklılaşır; anne-baba olmak zorlaşır. Aile fertlerinin tümüne daha çok iş düşer. Kendilerine ayıracaktan zaman azalır. Aile yapışım özellikle de fertlerin üstlendikleri rollerin yeniden şekillenmesi söz konusu olabilir; günlük yaşantı çocuğa göre planlanabilir. Böyle bir çocuğun ailede yarattığı kaygı yüksektir (Sucuoğlu, 1995; Günayyer, 1995). Bu kaygıyı çocuğun her türlü bakımıyla yakından ilgilenen anneler yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Bu durum Fenilketonürlü çocuklar için de geçerlidir.

Fenilketonüri ilk kez 1934 yılında Fölling tarafından tanımlanmış olup otosomal resesif geçişli bir amino asit metabolizması bozukluğudur. Bu hastalıkla, karaciğerde bulunan ve fenilalaninin tirozine çevrilmesinde rol oynayan fenilalanin hidrosilaz enziminin etkinliği eksiktir. İşlenemeyen fenilalanin zamanla kanda ve vücut dokularında ve özellikle de beyinde birikerek hasara neden olur (Nyhan, 1985; Seashore, 1985).

Fenilketonüri tanısı, yenidoğanın topuğundan alınan bir kaç damla kanla konulur. Tanıdan hemen sonra uygulanmaya başlanan fenilalaninden kısıtlı diet tedavisiyle kan fenilalanin düzeyi 2-6 mg/dl arasında tutulmaya çalışılır. Yenidoğan döneminde tanı konan ve uygun diet tedavisi gören vakalarda mental retardasyon ve hastalığın diğer belirtiler önlenebilir. Tedavi edilmemiş Fenilketonüri'li vakalarda ise şu belirtileri görülür: Mental retardasyon, davranış kusurları, otistik davranışlar, genelde açık renten, san saç ve mavi göz, idrar ve terde keskin koku, EEG'de anormallikler, havale (Nyhan, 1985; Seashore, 1985).

Bu araştırmada Fenilketonürlü çocukların annelerinin kaygı düzeyleri değişik boyutlarda incelenmektedir. Ekonomik yetersizlikler, anne babanın eğitim seviyesi, annenin yaşı, tanı konma süresi kaygı düzeyini etkilemekte midir? Ailede çocuk sayısı veya hasta çocuk sayısı arttıkça, ailenin çekirdek aile dışında bir arada olduğu fert sayısı arttıkça annenin kaygı düzeyi yükselmekte midir? Annenin çalışıyor veya ev hanımı olması halinde kaygı düzeyi değişmekte midir? sorularına cevap aramak araştırmanın amacıdır.

* İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü

** Ö.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Bölümü

Denenceler

1. Ailenin sosyo-ekonomik kültürel seviyesi düştükçe annenin kaygı düzeyi yükselir.
2. Annenin yaşı küçüldükçe kaygı düzeyi yükselir.
3. Ailedeki toplam çocuk sayısı ve Fenilketonüri'li çocuk sayısı arttıkça annenin kaygı düzeyi yükselir.
4. Fenilketonüri'li çocuk/çocukların zeka seviyeleri düştükçe annenin kaygı düzeyi yükselir.
5. Annenin ev hanımı olması kaygı düzeyini yükseltir.
6. Ailenin kalabalık aile olması annenin kaygı düzeyini yükseltir.

Araştırmanın Önemi ve Gereçesi

Kronik hastalıklı çocukların tedavisinde ailenin katılımı, özellikle de çocuğun her türlü bakım ve eğitimiyle yakından ilgilenen annenin, sağlık elemanları ile işbirliği kurması, tedavinin başarıyla yürütülmesi açısından önemli ve gereklidir. Aile yapısının ve özellikle rollerin yeniden şekillenmesi söz konusu olabilir, çocuğun tedavi ve eğitim masrafları nedeniyle maddi güçlükler yaşanabilir ve bu durum ailenin kaygı düzeyini yükseltir.

Annelerin beden ve ruh sağlığının yerinde oluşu onun, çocuğun tedavisine katılımını olumlu yönde etkiler, yüksek anksiyeteye sahip annelerin tedaviye aktif katılım oranı azalabilir. Kronik bir hastalığı olan çocuğa sahip annelerin anksiyetesini yükselten faktörleri bilmek anneye verilecek psikolojik yardımda önemli ipuçları sağlayacaktır.

YÖNTEM

Araştırma var olan durumu betimleyici nitelikte olduğundan, tarama modeline uygunluk göstermektedir.

Örneklem

Örneklemi, isteğe bağlı olarak seçilen İ.Ü. İst. Tıp Fak. Çocuk KL., Beslenme ve Metabolizma polikliniğinden takipli Fenilketonüri'li çocukların anneleri arasında random yöntemi ile belirlenmiş 30 anne oluşturmaktadır.

Verilerin toplanması

Bu çalışmada araştırmacılar tarafından demografik özellikleri belirlemeye yönelik olarak hazırlanan toplam 18 sorudan oluşan Aile Bilgi Formu ve Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Spielberger ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş (1970) olan bu ölçek Durumluluk ve Sürekli kaygı seviyelerini ayrı ayrı saptamak amacıyla 20'şer maddelik 2 ayrı bölümden oluşturulmuştur. Durumluk Kaygı ölçeği bireyin belirli bir anda ve belirli koşullarda kendisini nasıl hissettiğini ölçer. Sürekli Kaygı ölçeği bireyin genellikle kendini nasıl hissettiğini ölçer (Öner, Le Compte, 1985; Sakman, 1993). ölçek Necla öner ve Ayhan Le Compte tarafından Türkçeye uyarlanmış, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmıştır (7, 9).

Verilerin Çözümü

Durumluk Kaygı ölçeğinde dört sınıfta toplanan cevap seçenekleri (1) hiç, (2) biraz, (3) çok ve (4) tamamıyla şeklinde, Sürekli Kaygı ölçeğindeki seçenekler ise (1) hemen hiç bir zaman, (2) bazen (3) çok zaman ve (4) hemen her zaman şeklindedir.

Araştırmada istatistik yöntem olarak Varyans Analizi ve Student's -t testi, % hesabı kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Vakaların Durum-Sürekli Kaygı Puanları Tablo 1'de yer almakta yanlışlıkla yapıldı, dikkate alınmasın.

Tablo 1: Vakaların Durumluk-Sürekli Kaygı Puanları

Denekler	Durumluk Kaygı Puanı	Sürekli Kaygı Puanı
1	30	46
2	40	42
3	66	69
4	44	32
5	28	39
6	66	68
7	65	66
8	48	41
9	57	43
10	38	40
11	41	41
12	54	55
13	50	51
14	47	52
15	39	40
16	56	56
17	57	56
18	42	50
19	34	41
20	39	30
21	55	55
22	43	48
23	55	71
24	42	53
25	40	50
26	33	36
27	37	53
28	33	32
29	45	42
30	41	42

Vakaların Durumluk-Sürekli Kaygı Puanları Ortalamaları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Vakaların Durumluk-Sürekli Kaygı Puanları Ortalamaları

	Ort.	S.S.	Min.	Max
Durumluk Kaygı Puanı	4.50	10.53	28	66
Sürekli Kaygı Puanı	48	10.95	30	71

Vakaların Yaş Dağılımları Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3: Vakaların Yaş Dağılımları

Annenin Yaşı	<i>t</i>	%
20 ve aşağı yaş	1	3.3
21-25 yaş	12	40
26-30 yaş	6	20
30 ve yukarı yaş	11	36.7
Toplam	30	100

Vakaların öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4: Vakaların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları

Annenin öğrenim Durumu	f	%
Okur-yazar	2	6.7
İlkokul Mezunu	15	50
Ortaokul Mezunu	6	20
Lise Mezunu .	5	16.6
Üniversite Mezunu	2	6.7
Toplam	30	100

Tablo 4'de görüldüğü gibi okur yazar olan anne sayısı 2 olup grubun %6.7'sini, ilkokul mezunu olan 15 anne grubun %50'sini, ortaokul mezunu olan 6 anne grubun %20'sini, lise mezunu olan 5 anne grubun %16.6'sını, üniversite mezunu olan 2 anne grubun %6.7'sini oluşturmaktadır.

Annelerin çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu söylenebilir. Babaların öğrenim durumlarına göre dağılımları Tablo 5'de gösterilmektedir.

Tablo 5: Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları

Babanın öğrenim Durumu	f	%
İlkokul mezunu	11	36.7
Ortaokul Mezunu	11	36.7
Lise Mezunu	5	16.6
Üniversite Mezunu	3	10
Toplam	30	100

Tablo 5'de görüldüğü gibi ilkokul mezunu baba sayısı 11 olup grubun %36.7'sini, ortaokul mezunu olan baba sayısı 11 olup grubun %36.7'sini, lise mezunu olan baba sayısı 5 olup grubun %16.6'sını, üniversite mezunu olan baba sayısı 3 olup grubun %10'unu oluşturmaktadır.

Babalar arasında ilkokul ve ortaokul mezunu olan baba sayısı eşit oranda, lise ve üniversite mezunu baba sayısından fazladır.

Vakaların gazete alma durumuna göre dağılımları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: Vakaların Gazete Alma Durumuna Göre Dağılımları

Gazete	t	%
Evet	23	76.7
Hayır	7	23.3
Toplam	30	100

Tablo 6'da görüldüğü gibi eve gazete aldığını belirten 23 kişi grubun %76.7'sini, gazete almadığını belirten 7 kişi ise grubun %23.3'ünü oluşturmaktadır.

Vakaların gazete alma sıklığına göre dağılımları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: Vakaların Gazete Alma Sıklığına Göre Dağılımları

Gazete Alma Sıklığı	f	%
Hergün	13	43.3
Gün Aşırı	5	16.7
Bazen	4	13.3
Hafta Sonu	1	3.3
Yılda Birkaç Kez	-	-
Toplam	30	100

Tablo 7'de görüldüğü gibi; evlerine her gün gazete aldıklarını belirten 13 kişi grubun %43.3'ünü, gün aşırı gazete aldıklarını belirten 5 kişi grubun %16.7'sini, bazen gazete aldıklarını belirten 4 kişi grubun %13.3'ünü, hafta sonları gazete aldıklarını belirten 1 kişi grubun %3.3'ünü oluşturmaktadır.

Vakaların mensup oldukları ailelerin toplam gelir dağılımı Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8: Vakaların Mensup Oldukları Ailelerin Toplam Gelir Dağılımı

Ailenin Toplam Geliri	t	%
5 milyondan az	5	16.7
5-10 milyon	13	43.3
10-15 milyon	7	23.3
15 milyon ve yukarı	5	16.7
Toplam	30	100

Tablo 8'de görüldüğü gibi; aylık toplam gelirlerinin 5 milyon ve daha aşağı olduğunu belirten 5 kişi grubun %16.7'sini, 5-10 milyon olan 13 kişi grubun %43.3'ünü, 10-15 milyon olan 7 kişi grubun %23.3'ünü, 15 milyon ve yukarı olduğunu belirten 5 kişi grubun %16.7'sini oluşturmaktadır.

Çalışan ve ev hanımı annelerin dağılımı Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9: Çalışan ve Ev hanımı Annelerin Dağılımı

Gazete	t	%
Evet	7	23.3
Hayır	23	76.7
Toplam	30	100

Tablo 9'da görüldüğü gibi; çalışan anne sayısı 7 olup grubun %23.3'ünü, ev hanımı olan anne sayısı 23 olup grubun %76.7'sini oluşturmaktadır. Babaların mesleki dağılımları Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10: Babaların Mesleki Dağılımları

Baba Mesleği	t	%
İşçi	20	66.7
Memur	10	33.3
Toplam	30	100

Tablo 10'da görüldüğü gibi; işçi olarak çalışan baba sayısı 20 olup grubun %66.7'sini, memur olarak çalışan baba sayısı 10 olup grubun %33.3'ünü oluşturmaktadır.

Oturulan evin mülkiyet şekline göre dağılımı Tablo 11de yer almaktadır.

Tablo 11: Oturulan Evin Mülkiyet Şekline Göre Dağılımı

Oturulan Ev	f	%
Kira	22	73.3
Kira değil	8	26.7
Toplam	30	100

Tablo 11'de görüldüğü gibi; oturdukları evlerin kira olduğunu belirten 22 kişi grubun %73.3'ünü, kira olmadığını belirten 8 kişi grubun %26.7'sini oluşturmaktadır. Ailelerin oturdukları evin ısıtma şekline göre dağılımları Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12: Ailelerin Oturdukları Evin Isınma Şekline Göre Dağılımları

Isınma	f	%
Soba	26	86.7
Kalorifer	4	13.3
Toplam	30	100

Tablo 12'de görüldüğü gibi; soba ile ısındıklarını belirten 26 kişi grubun %36.7'sini, kalorifer ile ısındıkları belirten 4 kişi grubun %13.3'ünü oluşturmaktadır. Ailelerin oturdukları evin oda sayısına göre dağılımları Tablo 13'de yer almaktadır.

Tablo 13: Ailelerin Oturdukları Evin Oda Sayısına Göre Dağılımları

Oda Sayısı	f	%
2 oda	17	56.7
3 oda	11	36.7
4 oda ve yukarı	2	6.6
Toplam	30	100

Tablo 13'de görüldüğü gibi; ailelerin oturdukları evdeki oda sayısı 2 olan 17 kişi grubun %56.7'sini, 3 oda olan 11 kişi grubun %36.7'sini, 4 oda ve yukarı olan 2 kişi grubun %6.6'sını oluşturmaktadır. Ailelerin evlerinde kullandıkları elektrikli alet sayısına göre dağılımları Tablo 14'de yer almaktadır.

Tablo 14: Ailelerin Evlerinde Kullandıkları Elektrikli Alet Sayısına Göre Dağılımları

Elektrikli Ev Aletleri Sayısı	t	%
3	6	20
4	11	36.7
5 ve yukarı	13	43.3
Toplam	30	100

Tablo 14'de görüldüğü gibi, evlerinde kullandıkları elektrikli ev aletleri sayısı 3 olan 6 kişi grubun %20'sini, evlerinde 4 elektrikli alet bulunduğunu belirten 11 kişi grubun %36.7'sini, evlerinde 5 ve yukarı sayıda elektrikli ev aletleri bulunduğunu belirten 13 kişi grubun %43.3'ünü oluşturmaktadır.

Vakaların sahip oldukları sosyal güvenceye göre dağılımları Tablo 15'de yer almaktadır.

Tablo 15: Vakaların Sahip Oldukları Sosyal Güvenceye Göre Dağılımları

Sosyal Güvence	f	%
SSK	16	53.4
Emekli Sandığı	10	33.3
Yeşil Kart	-	-
Yok	4	13.3
Toplam	30	100

Tablo 15'de görüldüğü gibi; sahip oldukları sosyal güvence açısından SSK'ya bağlı olduğunu belirten 16 kişi grubun %53.4'ünü, Emekli Sandığına bağlı olduğunu belirten 10 kişi grubun %33.3'ünü, herhangi bir sosyal güvencesi olmadığını belirten 4 kişi grubun %13.3'ünü oluşturmaktadır. Yeşil Kart güvencesi olan kişi bulunmamaktadır.

Çocukların yaş dağılımları Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16: Çocukların Yaş Dağılımları

Çocukların Yaşları (Ay olarak)	Ort.	S.S.	Min.	maı.
	29.10	25.94	7	127

Ailelerin sahip oldukları toplam çocuk sayılarına göre dağılımları Tablo 17'de yer almaktadır.

Tablo 17: Ailelerin Sahip Oldukları Toplam Çocuk Sayılarına Göre Dağılımları

Toplam Çocuk Sayısı	f	%
1	14	46.7
2	14	46.7
3	2	6.6
4 ve yukarı	-	-
Toplam	30	100

Tablo 17'de görüldüğü gibi; 1 çocuk sahibi olan aile sayısı 14 olup grubun %46.7'sini, 2 çocuk sahibi olduğunu belirten 14 kişi grubun %46.7'sini, 3

çocuk sahibi olduğunu belirten 2 kişi grubun %6.6'sını oluşturmaktadır. 4 ve yukarı çocuk sahibi olan aile bulunmamaktadır.

Ailelerin sahip oldukları PKU'lu çocuk sayısına göre dağılımları Tablo 18'de yer almaktadır.

Tablo 18: Ailelerin Sahip Oldukları PKU'lu Çocuk Sayısına Göre Dağılımları

PKU'lu Çocuk sayısı	f	%
1	25	83.3
2	5	16.7
3	-	-
4 ve yukarı	-	-
Toplam	30	100

Tablo 18'de görüldüğü gibi; PKU'lu 1 çocuğa sahip olan aile sayısı 25 olup grubun %83.3'ünü, 2 çocuğa sahip olan 5 kişi grubun %16.7'sini oluşturmaktadır. 3, 4 ve yukarı PKU'lu çocuğa sahip olan aile bulunmamaktadır.

Ailelerin sahip olduğu PKU'lu çocukların IQ düzeyleri Tablo 19'da yer almaktadır.

Tablo 19: Ailelerin Sahip Olduğu PKU'lu Çocukların IQ Düzeyleri

PKU'lu Çocukların IQ Düzeyleri	f	%
N	15	50
Hafif M.R	5	16.7
Orta M.R	8	26.7
Ağır M.R	2	6.6
Toplam	30	100

Tablo 19'da görüldüğü gibi; PKU'lu çocukların IQ düzeyleri açısından N olan 15 çocuk grubun %50'sini, hafif olan 5 çocuk grubun %16.7'sini, orta olan 8 çocuk grubun %26.7'sini, ağır olan 2 çocuk grubun %6.6'sını oluşturmaktadır.

Ailelerin çekirdek ve kalabalık aile olmalarına göre dağılımları Tablo 20'de yer almaktadır.

Tablo 20: Ailelerin Çekirdek ve Kalabalık Aile Olmalarına Göre Dağılımları

Aile Durumu	f	%
Çekirdek	24	80
Kalabalık	6	20
Toplam	30	100

Tablo 20'de görüldüğü gibi; 24 aile çekirdek aile tipi olduklarını belirterek grubun %80'ini, 6 aile kalabalık aile olduklarını belirterek grubun %20'sini oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan annelerin sahip oldukları ailelerin büyük çoğunluğunun çekirdek aile olduğu söylenebilir.

Ailenin toplam aylık geliri ile annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 21'de yer almaktadır.

Tablo 21: Toplam Aylık Gelir ile Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

	5 milyon ve altı			5-10 milyon			10-15 milyon			15 milyon ve yukarı			f	P
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk Kaygı	5	51.800	15.319	13	44.923	10.185	7	48.714	6.921	5	36.200	3.033	2.445	.086
Sürekli Kaygı	5	60.000	12.020	13	45.615		7	50.817		5	38.200	9.121	5.379	.005

Tablo 21'de görüldüğü gibi; annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile ailenin toplam geliri arasında istatistiksel açıdan ileri derecede anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annelerin Durumluk Kaygı düzeyleri ile ailenin toplam geliri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Babanın mesleği ile annelerin Durumluk ve Sürekli Kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 22'de yer almaktadır.

Tablo 22: Babanın Mesleği ile Annelerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

	İşçi			Memur			f	P
	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk kaygı	20	48.800	11.256	10	38.900	4.149	2.67	.012
Sürekli Kaygı	20	51.000	11.017	10	42.000	8.367	2.27	.031

Tablo 22'de görüldüğü gibi; Annelerin Durumluk ve Sürekli kaygı düzeyleri ile babanın mesleği arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Annenin çalışma durumu ile Durumluk ve Sürekli Kaygı düzeyi arasındaki ilişki Tablo 23'de yer almaktadır.

Tablo 23: Annenin Çalışma Durumu İle Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki

	Çalışan Anne			Ev Hanımı-Anne			f	P
	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk Kaygı	7	40.428	7.656	23	47.043	10.932	- 1.49	.149
Sürekli Kaygı	7	42.857	10.527	23	49.565	10.808	- 1.45	.159

Tablo 23'de görüldüğü gibi; annenin çalışıyor olup olmaması ile annelerin kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Oturulan evin mülkiyet durumu ile annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 24'de yer almaktadır.

Tablo 24: Oturulan Evin özelliği İle Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

	Kira			Kira Değil			f	P
	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk kaygı	22	44.045	8.103	8	49.500	15.409	- 1.27	.215
Sürekli Kaygı	22	46.272	9.563	8	52.750	13.677	- 1.46	.155

Tablo 24'de görüldüğü gibi; oturulan evin kira olup olmaması ile annelerin kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Evin ısınma şekli ile annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 25'de yer almaktadır.

Tablo 25: Evin Isınma Şekli ile Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

	Soba			Kalorifer			f	P
	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk kaygı	26	47.038	10.444	4	35.500	3.000	2.17	.039
Sürekli Kaygı	26	49.192	10.863	4	40.250	9.106	1.56	.131

Tablo 25'de görüldüğü gibi; Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı düzeyleri ile evin ısınma şekli arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile evin ısınma şekli arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Evde Kullanılan Elektrikli Ev Aletleri Sayısı ile Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki ilişki Tablo 26'da yer almaktadır.

Tablo 26: Evde Kullanılan Elektrikli Ev Aletleri Sayısı İle Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Arasındaki İlişki

Elektrikli Alet Sayısı	3 Elektrikli Alet			4 Elektrikli Alet			5 Elektrikli Alet			f	P
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk Kaygı	6	52.333	13.764	11	43.545	10.472	13	44.000	8.266	1 656	.209
Sürekli Kaygı	6	59.166	10.943	11	44.272	9.296	13	46.000	9.398	6.009	.013

Tablo 26'da görüldüğü gibi annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri ile evde kullanılan elektrikli ev aletleri sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; Durumluk Kaygı düzeyleri ile evde kullanılan elektrikli ev aletleri sayısı arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Oturulan Evin Oda Sayısı İle Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Tablo 27'de yer almaktadır.

Tablo 27: Oturulan Evin Oda Sayısı ile Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Oda Sayısı	2 oda			3 oda			4 ve yukarı oda			f	P
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk Kaygı	17	44.470	7.914	11	43.454	11.613	2	65.500	.7071	4.960	.014
Sürekli Kaygı	17	47.529	9.138	11	45.272	11.533	2	67.000	1.414	4.085	.028

Tablo 27'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan annelerin Durumluk-Sürekli kaygı düzeyleri ile oturulan evin oda sayısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ailenin Sosyal Güvencesi İle Annelerin Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Tablo 28'de yer almaktadır.

Tablo 28: Ailenin Sosyal Güvencesi İle Annelerin Kaygı Düzeyleri Arasındaki ilişki

	SSK			Emekli Sandığı			Yeşil Kart			Yok			
	n	M	SD	n	M	SD	a	M	S	1	M	SD	f
Durumluk Kaygı	16	48.628	11.014	10	38.900	4.141	-	-	-	4	49.500	13.964	3.459
Sürekli Kaygı	16	49.437	9.777	10	42.000	8.366	-	-	-	4	57.250	15.019	3.622

Annelerin öğrenim Durumları İle Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki ilişki Tablo 29'da yer almaktadır.

Tablo 29: Annelerin öğrenim Durumları İle Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Babanın Öğrenim Durumu	Okur-yazar			İlkokul			Ortaokul			Um			Yüksekokul/Fakülte				
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	f	P
Durumluk Kaygı	20	5150	4949	15	49.266	11.029	6	40666	11961	5	41400	4037	2	.1600	434	170	180
Sürekli Kaygı	20	56.000	2121	15	52866	9078	6	41666	7527	5	41800	10.779	2	3800	2828	295	039

Tablo 29'da görüldüğü gibi, annelerin öğrenim durumları ile Sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistik! açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Okur-yazar ve ilkokul mezunu annelerin Sürekli Kaygı puanı ortalamaları ortaokul, lise ve üniversite mezunu annelerin Sürekli Kaygı puanı ortalamalarından yüksektir. Annelerin öğrenim durumları ile Durumluk Kaygı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamakla birlikte okur-yazar ve ilkokul mezunu annelerin Durumluk Kaygı puanı ortalamalarının diğer annelerinkinden yüksek olduğu bulunmuştur.

Babanın öğrenim durumu ile annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı arasındaki ilişki Tablo 30'da yer almaktadır.

Tablo 30: Babanın öğrenim Durumu İle Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

	İlkokul			Ortaokul			lise			Üniversite			f	P
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD		
Babanın Öğrenim Durumu														
Durumluk Kaygı	11	50.90	12.186	11	45.090	10.173	5	48.800	5540	3	1333	3.065	804	171
Sürekli kaygı	11	55.272	11.367	11	45.727	8.439	5	40.000	8.366	3	13.000	1.888	3.667	25

Tablo 30'da görüldüğü gibi, annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile babaların öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Babanın ilkokul ve ortaokul mezunu olması halinde annenin sürekli kaygı puanı ortalamaları babanın lise ve üniversite mezunu olması halindekinden yüksek bulunmuştur. Babanın öğrenim durumu ile annenin Durumluk-Sürekli Kaygı düzeyi arasında istatistiki açıdan anlamlılık bulunamamıştır. Ancak, babaların ilkokul ve ortaokul mezunu olması durumunda annelerin Durumluk Kaygı puanları ortalamalarının babaların lise ve üniversite mezunu olma durumundakinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Eve gazete alınması durumu ile annelerin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 31'de yer almaktadır.

Tablo 31: Eve Gazete Alınması Durumu ile Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Eve Gazete Alınması	Evet			Hayır			f	P
	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk Kaygı	23	43.608	9.292	7	51.714	12.672	-1.86	.074
Sürekli Kaygı	23	45.391	9.350	7	56.571	12.122	-2.59	.015

Tablo 31'de görüldüğü gibi, gazete alma durumu ile annelerin sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş durumluk kaygı düzeyi arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Gazete alma sıklığı ile annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 32'de yer almaktadır.

Tablo 32: Gazete Alma Sıklığı ile Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Gazete Alma Sıklığı	Her gün			Gün Aşın			Bazen			Hafta Sonu			f	P
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	S D		
Durumluk Kaygı	131	41.46	7.434	5	45.000	12.267	4	49.500	11.818	1	41.00		BO S	50 »
Sürekli Kaygı	134	42.38	9.005	5	46.00	6.892	4	55.50	8.426	1	41.00		251 9	08 8

Tablo 32'de görüldüğü gibi, Gazete alma sıklığı ile annelerin durumluk kaygı düzeyleri arasında ve gazete alma sıklığı ile sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlıya yakın bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin yaşları ile durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 33'de yer almaktadır.

Tablo 33: Annelerin Yaşları İle Durumluluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Annelerin Yaşı	20 yaş ve ahi			21-25 yaş			26-30 yaş			30 yaş ve yukarı			f	P
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk Kaygı	1	30.00	-	12	48.7	9.68	6	40.6	8.47	1	46.00	11.46	1.63	.20
Sürekli Kaygı	1	46.00	-	12	50.2	10.5	6	43.8	9.29	1	48.00	12.83	.442	.724

Tablo 33'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan annelerin yaşları ile Durumluk- Sürekli Kaygı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ailelerin sahip oldukları toplam çocuk sayısı ile annelerin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 34'de yer almaktadır.

Tablo 34: Ailelerin Sahip Oldukları Toplam Çocuk Sayısı İle Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Çocuk Sayısı	1			2			3			4			f	P
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk Kaygı	14	45.857	11.312	14	43.500	9.061	2	57.00	12.727	-	-	-	1.503	.240
Sürekli Kaygı	14	47.785	9.283	14	47.214	11.949	2	55.00	19.799	-	-	-	.429	.654

Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı düzeyleri ile ailedeki toplam çocuk sayısı, PKU'lu çocuk sayısı ve PKU'lu çocukların IQ düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ailenin sahip olduğu PKU'lu çocuk sayısı ile annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 35'de yer almaktadır.

Tablo 35: Sahip Olunan PKU'lu Çocuk Sayısı İle Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi İlişkisi

	1			2			3			4			f	P
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD		
PKU'lu Çocuk Sayısı														
Durumluk Kaygı	25	46.160	11.349	5	42.200	3.834	-	-	-	-	-	-	.76	.452
Sürekli Kaygı	25	48.520	11.431	5	45.400	8.649								

Ailenin sahip olduğu Pku'lu çocukların IQ düzeyleri ile annelerin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 36'da yer almaktadır.

Tablo 36: Ailenin sahip Olduğu PKU'lu Çocukların IQ Düzeyleri İle Annelerin Durumluk- Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

	Normal			Hafif M.R.			Orta M.R.			Ağır M.R.			f	P
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD		
PKU'lu Çocukların IQ Düzeyi														
Durumluk Kaygı	15	44.400	11.159	5	41.400	6.949	8	51.625	10.308	2	39.500	7.778	1.499	.238
Sürekli Kaygı	15	47.933	9.632	5	41.000	10.295	8	54.125	12.665	2	41.500	.707	1.917	.151

Aile şekli ile annelerin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 37'de yer almaktadır.

Tablo 37: Aile Şekli ile Annelerin Durumluk-Süreklilik Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Aile Şekli	Çekirdek Aile			Kalabalık Aile			f	P
	n	M	SD	n	M	SD		
Durumluk Kaygı	24	43.375	8.118	6	54.000	15.218	-2.38	.024
Süreklilik Kaygı	24	45.583	9.450	6	57.666	12.011	-2.66	.013

Tablo 37'de görüldüğü gibi, ailenin çekirdek veya kalabalık aile oluşu ile annelerin Durumluk-Süreklilik kaygı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Fenilketonüri'li çocuğa sahip annelerin kaygı düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla 30 Fenilketonüri'li çocuğun annesi araştırma kapsamına alınmıştır. Kronik hastalıklı ve özürlü çocuklar aile bireylerinde ve özellikle de çocukla yakından ilgilenen annede yüksek kaygıya neden olmaktadır. Özürlü çocuğu olan annelerin kaygı ve endişe düzeylerinin babalara kıyasla daha yüksek olduğu bazı çalışmalarda vurgulanmıştır (Sucuoğlu, 1995). Yetersizliğe sahip kardeşi olanlarla, olmayanların yetersizliğe yönelik tutumları ve kaygı düzeyleri yönünden karşılaştırıldığı çalışmada yetersizliğe sahip kardeşi olan grubun ortalaması, normal kardeşlere sahip kardeşi olan grubun ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (Günayyer, 1995).

Bu çalışmada annelerin gerek durumluk gerekse sürekli kaygı düzeyleri literatür verilerine oranla uygun olarak yüksek bulunmuştur.

KuPTS yaptığı çalışmasında hastalıkla mücadele ve uyumla ilgili en sık sözü edilen demografik değişkenin sosyo-ekonomik statü olduğunu belirtmekte, düşük eğitim seviyesini eklemektedir. Bunlar teşhis ve tedavi döneminde ailelerin doktor tarafından verilen bilgiyi anlama, sağlık ekibi ile ilişki ve masrafları ödeme konularında sorunlar yaratır (KuPTS, 1993).

Araştırmada ailenin toplam geliri ile annelerin sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan ileri derecede anlamlı, durumluk kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ailenin toplam geliri yükseldikçe annenin kaygı düzeyinde düşme söz konusudur. Ailenin sosyal güvenceye sahip olması ile annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sosyal güvencesi olmayan ailelerde annenin durumluk ve sürekli kaygı düzeyi yüksek bulunmuştur. SSK'ya bağlı ailelerde Emekli Sandığı'na bağlı ailelere göre annelerin kaygı düzeyleri yüksektir. Sevk işlemlerinde ve para tahsilinde SSK'da yaşanan zorluklar bunun nedeni olabilir.

Babanın mesleği ile annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babanın memur olması halinde annenin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin babanın işçi olması durumuna göre daha düşük olduğu görülmüştür. Memur babaların ücretlerinin ve öğrenim durumlarının daha yüksek oluşu ve Emekli Sandığı'na bağlı bulunma bu sonuca neden olmuş olabilir.

Oturulan evin kira olup olmaması ile annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye araştırmamız sonuçlarında rastlanmamıştır. Evin kira olup olmaması halinde annelerin kaygı düzeylerinin daha düşük çıkacağı beklenirdi. Ancak evin kira olmaması her zaman evin kendilerine ait olduğu anlamına gelmemektedir. Vakalarımızın bir kısmı ailesinin yanında kalabalık aile şeklinde yaşamaktadırlar. Çıkan sonuç bu duruma bağlanabilir.

Annelerin durumluk kaygı düzeyleri ile ısınma şekli arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç annenin sobayla uğraşmak zorunda olmayışı ve sobanın yanma ve temizlenmesi için geçecek zamanı çocuğunun bakım ve eğitimi için kullanmasına bağlayabiliriz.

Annelerin sürekli kaygı düzeyi ile evde kullanılan elektrikli alet sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kullanılan elektrikli ev aleti sayısı arttıkça annenin kaygı düzeyi düşmektedir. Elektrikli ev aletleri annelerin işlerini kolaylaştırmaktadır.

Oturulan evin oda sayısı arttıkça annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyi düşmektedir.

Fenilketonüri'li çocukların tedavi ve eğitimle ilgili gereksinimlerinin fazla oluşu, özel dietleri gereğince yurtdışından getirilen yiyeceklerin parasının ailelerce ödeniyor olması nedeniyle sosyo-ökenomik seviye düştükçe annelerin kaygı düzeyleri yükselmektedir. Araştırma sonuçları bunu destekler niteliktedir.

Araştırmada annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile öğrenim düzeyleri ve babanın öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne ve babanın öğrenim seviyeleri yükseldikçe annelerin sürekli kaygı düzeyleri düşmektedir. Okur-yazar ve ilkökul mezunu annelerde kaygı düzeyi yüksektir. Hastalığı anlama ve gerekli tedaviyi uygulamada anne babanın öğrenim düzeyi önem kazanmaktadır. Tedavinin diet tedavisi ve özel eğitim şeklinde oluşu özellikle annelere büyük sorumluluk ve iş yüklemektedir. Üniversite mezunu annelerin gerek durumluluk gerekse sürekli kaygı düzeyi düşük bulunmuştur.

Kültürel seviye göstergesi içinde yer alan eve gazete alınması ve gazete alma sıklığı da annenin kaygı düzeylerinde etkili olmaktadır. Eve gazete alınması ile annelerin sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı, durumluk kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Gazete alınan evlerde annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri alınmayanlara göre daha düşük bulunmuştur. Gazete alma sıklığı ile annelerin durumluk kaygı sürekli kaygı düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Gazetenin her gün alın-

dığı evlerde annelerin kaygı düzeyleri gün aşın ve bazen gazete alınan evlerdeki annelerden düşük bulunmuştur.

Bu veriler doğrultusunda "ailenin sosyo ekonomik-kültürel seviyesi düştükçe annenin kaygı düzeyi yükselir" denencemiz çalışma bulgularıyla desteklenmiştir.

"Annenin yaşı küçüldükçe kaygı düzeyi yükselir" denencesi çalışma bulgularında desteklenmemiştir. Çalışmada anne yaşı ile annenin kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Çalışmaya katılan annelerin kaygı düzeyleri ile ailedeki toplam çocuk sayısı, PKU'lu çocuk sayısı ve PKU'lu çocukların IQ düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. "Ailedeki toplam çocuk sayısı ve Fenilketonüri'li çocuk sayısı arttıkça annenin kaygı düzeyi yükselir" denencesi ile Fenilketonüri'li çocuk/çocukların zeka seviyeleri düştükçe annenin kaygı düzeyi yükselir" denencesi desteklenmemiştir.

Annenin çalışıyor veya ev hanımı olması ile annenin kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamakla birlikte ev-hanımı annelerin durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamaları çalışan annelerinkinden yüksek bulunmuştur. Ev hanımı annenin çocuğun problemini gün boyu daha yoğun yaşıyor olması, ev hanımı annenin mensup olduğu ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin daha düşük olması bu sonucu doğurmuş olabilir.

Kalabalık aileye mensup annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyi çekirdek aileye mensup annelerden anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Kalabalık ailelerde özellikle büyük anne, büyük babaların diet tedavisine inanmayıp dieti bozuyor olmaları annenin kaygı düzeyini attıran bir unsurdur. Bir başka unsur, annenin kalabalık ailede ev işleri için çok vakit harcayıp çocuğun tedavi ve özel eğitimine ayıracak yeterli vakti bulunmamasıdır. Bu doğrultuda "Ailenin kalabalık aile olması annenin kaygı düzeyini yükseltir" denencesi desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Çolak, Gaye. "Lösemili Çocukların Ailelerinde Teşhis-Tedavi Sürecinin Meydana Getirdiği Yapısal Değişiklikler ve Kaygı Düzeylerinin Psiko Sosyal Açıdan İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Onkoloji Enstitüsü, İstanbul: 1992.
- Education of Students With Phenylketonuria (PKU). U.S. Department of Health and Human Services, 1991.
- Kazancıoğlu, Gülsen, Çocukların Anksiyete Düzeyleri İle Annelerin Tutumları Arasındaki İlişki. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi yay. No: 3394, İstanbul: 1986.
- Kupst, M, J. "Family Coping, Supportive and Obstructive Factor". Cancer Supplement, Vol: 71, No: 10, May 15, 1993.
- Living With PKU Inherited Metabolic Diseases. Clinic University of Colorado Health Sciences Center. Denver, Colorado, 1990.
- Nyhan, W.L. "Understanding Inherited Metabolic Disease", Clinical Symposia. MC Kinsey, M.E. (ed) Vol: 32, Number: 5, 1985, s. 13-16.
- Öner, N. & Le Compte, A. Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. Boğaziçi Üniv. Yay. No: 333, 1985.
- PKU and Schools Department of Health, Education and Welfare, 1979.
- Sakman, Zülfiye. Kekeme Çocuklarda Görülen Davranış Bozuklukları ve Annelerin Tutumları ile Anksiyete Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İ.Ü. Sağlık Bil. Ens. 1993.
- Seashore, M.R. et. al. "Loss of Intellectual Function in Children with Phenylketonuria after Relaxation of Dietary Phenylalanine Restriction" Pediatrics. Vol. 75, no: 2, 1985. Sy: 226-232.
- Sucuoğlu, Bülbin. "özürlü Çocuğu Olan Anne Babaların Gereksinimlerinin Belirlenmesi". Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi. Cilt 2, 1, 1995. Sy: 10-18.
- Şenel Günayyer, H. "Yetersizliğe Sahip Kardeşi Olanlarla, Olmayanların Yetersizliğe Yönelik Tutumları ve Kaygı Düzeyleri Yönünden karşılaştırılması", özel Eğitim Dergisi. A.Ü. Eğ. Bil. Fak. E.P.H. Bölümü Özel Eğitim Böl. Cilt 2, sayı:1, 1995. Sy: 33-39.